

Spółeczna wartość pracy oraz wysoka ranga motywacji do pracy ujawniają się w sposób szczególny w okresach recesji gospodarczej, wysokiego poziomu bezrobocia. Bezrobocie, bowiem, oprócz wielu negatywnych skutków odczuwanych dla jednostki, społeczeństwa i gospodarki kraju, generuje także zachowania pozytywne, do których zaliczyć można: zdyscyplinowanie pracownika, efektywność wykonywanej pracy, podejmowanie inicjatyw zawodowych, chęć podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Wzrasta, zatem, wartość pracy w oczach tych osób, które jej poszukują oraz tych, które ją posiadają.

Kształtowanie się stosunku do pracy polega na zmianie świadomości społecznej, psychiki człowieka, weryfikacji wartości, postaw i zachowań jednostki. Proces ten jednoznacznie uwidacznia transformacja ustrojowa, procesy społeczno-gospodarcze w Polsce po 1989 roku. Do roku 1989, bowiem, posiadanie pracy było rzeczą zupełnie naturalną. Spowodowało to, że część pracowników nie szanowała jej, będąc przekonana, że w przypadku utraty pracy, nie będzie problemu ze znalezieniem kolejnej. Współczesny rynek pracy jest znacznie bardziej wymagający. Aktualnie o jedno miejsce pracy ubiega się przeciętnie kilka, a nawet kilkanaście osób. Rywalizacja sprawia, że jako potencjalni kandydaci na określone stanowisko, starają się być lepsi, bardziej kompetentni, lepiej wykształceni i doświadczeni zawodowo od innych. Mając na uwadze świadomość trudnej sytuacji na rynku pracy, coraz częściej podejmujemy studia na więcej niż jednym kierunku, uczą się języków obcych, czyli inwestują w siebie, w swój kapitał, potencjał osobowy. Motywację do takiego działania charakteryzować można na podstawie czterech podstawowych czynników:

1. Czynniki sprawczy, inicjujący poszukiwanie pracy;
2. Czynniki ukierunkowujący podjęte działanie;
3. Czynniki determinujące intensywność zachowania jednostki; długotrwały brak pracy powoduje, że jednostki decydują się nawet na podjęcie pracy niezwiązanej z ich wykształceniem i wyuczonym zawodem. Priorytetem jest jedynie poprawa własnej sytuacji finansowej;
4. Czynniki motywujące wyrażający się w konsekwentnym kontynuowaniu działań w celu podjęcia pracy zarobkowej. Czas kontynuowania tej aktywności mierzony jest siłą naszej motywacji.

Realizacja planów zawodowych oraz samorealizacja poprzez pracę to nadal jeszcze dziedziny aktywności ludzkiej zarezerwowane w większości dla mężczyzn. Sytuacja taka znajduje wytłumaczenie w stereotypowym obrazie kobiety, której

podstawową rolą społeczną podejmowaną w oparciu o predyspozycje psychologiczne jest rola rodzinno-domowa: żony matki i gospodyni domowej. Obok tradycyjnie pojmowanej roli kobiety w strukturze społecznej, w społeczeństwie nowoczesnym obserwujemy również postać roli kobiety – pracownika. Ta niewątpliwa transformacja roli kobiety nie zdevaluowała i nie zmodyfikowała jej tradycyjnie określonych funkcji społecznych, a jedynie wzbogaciła kobiecość o nowy wymiar. Nadal jednak obecne jest przekonanie, że jedną z cech określających potencjał kobiecości jest umiejętność inicjowania i podtrzymywania przyjaznych relacji wewnątrzrodzinnych, podjęcie, natomiast, przez kobietę pracy zarobkowej mogłoby doprowadzić do dewaluacji lub zaniku tej cechy.

Obecny status zawodowy polskich kobiet jest wypadkową wielu czynników społeczno-kulturowych kształtujących przez dziesiątki, a nawet setki lat jej oczekiwany obraz w społeczeństwie. Wśród nich wiodącą rolę pełniły: kultura szlachecka, system komunistyczny oraz katolicyzm.

Kultura szlachecka i związany z nią system społeczny istniejący w Królestwie Polskim Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz na ziemiach polskich, litewskich i ukraińskich w czasach rozbiorów zrodziła własny etos postępowania. Ważne miejsce zajmowały w nim wartości, takie jak: wiara katolicka, honor, patriotyzm i rodzina. Zasady etosu szlacheckiego pomijały podmiotowość zarówno kobiety, jak i mężczyzny, priorytetem, natomiast, była zawsze niepodległość państwa. Etos szlachecki stawiał kobietę na piedestale jako strażniczkę ogniska domowego, ale także stwarzał możliwości gospodarcze kobietom, które pomimo formalnej zależności materialnej od mężów, mogły zarządzać majątkiem, czy zakładać manufakturę. Uwarunkowania historyczne tamtego okresu, które doprowadziły do utraty przez Polskę niepodległości sprawiły, że rodzina była jedynym gwarantem utrzymania tożsamości narodowej. Stąd rola społeczna kobiety – Matki Polki, która oprócz wypełniania codziennych obowiązków domowych zobowiązana była również do nauczania potomstwa języka polskiego, przekazywania wiary i wiedzy o kulturze narodu, który znajdował się pod obcym zaborem. Tym samym kobiety stały się strażniczkami wartości narodowych, religijnych oraz patriotycznych.

Drugim silnym nurtem, który wykształcił współczesny obraz kobiety w Polsce był komunizm przypadający na lata 1945 – 1989. Powojenny czas socjalizmu był okresem, w którym dokonało się masowe wejście kobiet na rynek pracy. Był to jednak centralnie sterowany proces, a aktywność zawodowa kobiet nie była

podyktowana indywidualnym wyborem lecz koniecznością ekonomiczną. System komunistyczny podtrzymywał tradycyjną rolę kobiety, uzupełniając ją tylko o nowy obowiązek pracy zawodowej. Pomocne w tej kwestii okazało się dla władz PRL hasło *emancypacji*, które pozwoliło zepchnąć kobiety do kategorii zawodów nisko opłacanych, mało prestiżowych, gdzie brakowało męskiej siły roboczej. Propaganda ówczesnego systemu promowała miejsce kobiet w fabrykach, zakładach i manufakturach. Uwarunkowania ekonomiczne odbudowy Polski po II wojnie światowej zmusiły władze PRL do sięgnięcia po kobiecy potencjał zawodowy.

Trzecim nurtem oddziałującym na współczesny obraz kobiety jest silnie zakorzeniony w kulturze polskiej katolicyzm. Pomimo postępującej laicyzacji społeczeństwa polskiego i odchodzenia ku etyce postmodernistycznej, Polacy nadal wyraźnie wskazują priorytet wartości chrześcijańskich w swoim życiu. Na początku XX wieku nurt katolicki wspierał tradycyjny model rodziny, w którym mężczyzna był jej głową i zapewniał materialny byt rodzinie; kobieta zajmowała się pracami domowymi oraz wychowywaniem dzieci. Kościół katolicki promował więc patriarchalny model rodziny, upatrując w nim element trwałości rodziny. Zmiany w spojrzeniu na pozycje i role społeczne kobiet przyniósł Sobór Watykański II, a następnie papież Jan XXIII, który wskazał, że promocja kobiet jest znakiem czasu oraz, że współczesne kobiety są w pełni świadome swej godności i roli, jaką mają do odegrania w przestrzeni życia publicznego. Z kolei Jan Paweł II dokonał reinterpretacji nauki Kościoła, podkreślając równość obu płci oraz wspólne zadania kobiet i mężczyzn znoszące ostre podziały na role typowo kobiece i męskie.

W polskiej kulturze znaczący wpływ na kształtowanie się obrazu kobiety ma również wyrosły na gruncie chrześcijaństwa, rozpowszechniony kult Matki Boskiej, która przedstawiana jest jako wzór doskonałego człowieka – kobiety, która poddała się woli Boga. Maryja jest wzorem kobiety ofiarnej, oddanej oraz pokornej, której postawa jest bardzo często, nawet w sposób podświadomy, stawiana za wzór współczesnym kobietom w Polsce.